

KATEGORIKUS ÉS ORDINÁLIS VÁLASZTÁSI RENDSZEREK

CSERVÁK Csaba
egyetemi docens (KRE ÁJK)

1. Bevezetés

Egyes választópolgárok határozottan rajonganak bizonyos pártokért. Mások vívódnak, hogy 2 közül melyiket válasszák. Elképzelhető, hogy néhány szavazó szimpatizál egy képviselőjelölttel, de listán (ha van) egy teljesen más politikai közösségre szavazna. Az sem példa nélküli, hogy egy választópolgár csak abban határozott, hogy melyik párt ne nyerjen. Ennek érdekében pedig akár szíve szerinti preferenciáit is módosítaná taktikából. (Ez utóbbihoz persze rendkívüli fokú állampolgári tudatosság, tájékozottság és intelligencia szükségeltetik.)

Az ideális választási rendszer szociológiai értelemben a választópolgárokhoz igazodik. Természetesen a társadalom politikai tagolódása, a választópolgárok ‘makroszintű’ magatartása ciklusonként, sőt, hónaponként változik. Egy-egy jelentős horderejű esemény is nagyban képes befolyásolni az emberek politikai pártokhoz való hozzáállását. (Ebből kiindulva ad absurdum minden választási időszakra más-más választási rendszer bevezetése lenne indokolt. Ez azonban rendkívüli mértékben sérti a jogállamiságot, továbbá aligha reális, hogy a mindenkori parlamenti többség a ‘közjó’ érdekében, ne pedig a saját győzelmét előmozdítva módosítsa a választási rendszert.) Például egy relatív többségi (egyéni körzetekre épülő) rendszer nem méri igazán objektíven a társadalmi akaratot egy olyan államban, ahol éppen az egyik esélyes párt elutasíthatósága rendkívül magas. (Lehet, hogy 30%-nyi támogatottsággal egy relatív többségi modellben lehet nyerni úgy, hogy a társadalom 70%-a kifejezetten határozottan elutasítja ezt a bizonyos politikai erőt.)

¹ E kérdéskör kapcsán fokozottan felmerül a kellő felkészülési idő kérdése. Ez utóbbi kiváló általános kifejtéséről ld. TILK Péter – KOVÁCS Ildikó: Gondolatok a kellő felkészülési idő számításának kezdőpontjáról. *Jogtudományi Közöny*, 70., 2015/11. 549–555.

E tanulmány – a pártpolitikai arányok szerinti hagyományos felosztás helyett – a választópolgárok választási lehetőségei alapján kategorizálja a választási rendszereket. Ez utóbbi nem jellemző, bár nem példa nélküli a nemzetközi szakirodalomban.²

A *kategorikus* szavazásnál a választópolgárnak ellentmondás-mentesen (‘köntörfalazás nélkül’) ki kell mondania, kifejezetten melyik jelöltet választja; voksait nem oszthatja meg jelöltek között, nem eszközölhet a sorrendiségen változtatásokat. Határozottan állást kell foglalnia.

Az *ordinális* voksolásnál a szavazó ezzel szemben jobban válogathat, sorrendiséget állíthat fel, illetőleg aszerint szavazhat, kit szeret jobban, kit kevésbé, kit még kevésbé. Nem kell kifejezetten egy párt (jelölt) mellett letennie a garast.

E sorok írója további distinkciókkal próbálja árnyalni a kategorizálást. Az egyik dimenzió szerint az ordinális választási rendszer kicsit old a kategorikus jellegen; lehetőséget ad a választópolgárnak összetett véleményt kifejeznie, hogy kiket akar a parlamentbe juttatni. A másik dimenzió viszont azt érinti, hogy a szavazó – elsődleges jelöltjének kudarca esetén – ‘tartalékban’ kit választana kvázi kompromisszumként. Nyilván a konkrét választási rendszerek elemzésekor e két dimenziót nem mindig lehet mereven elválasztani.

A hagyományosan ismert választási rendszerek típusai a következők. Az egyének vetélkedésére épülő *többségi rendszerek*. Ennek két altípusa a *relatív* többségi és az *abszolút* többségi modell. Utóbbi esetében az összes adott körzetbeli szavazó több mint felének támogatásával lehet valaki képviselő.³ Az *arányos rendszerekben* a szavazó egy pártlistára voksol.⁴ A *vegyes rendszerekben* pedig párhuzamosan érvényesül egy-

² Douglas W. RAE: A választási rendszer változó elemei. In: FÁBIÁN György – KOVÁCS László Imre (szerk.): Választási rendszerek. Budapest, Osiris–Láthatatlan Kollégium, 1997. 48–49.

³ A már említett abszolút többségi rendszereknek is két válfaja ismeretes. Az egyiknél a második fordulón az első kör első két helyezettje indulhat el, s 50%+1 voks szükséges a mandátumszerzéshez. Ez az ún. abszolút–abszolút többségi modell, melyet inkább csak közvetlen elnökválasztásokon alkalmaznak. Az abszolút–egyszerű többségi formulánál a második fordulón csupán egyszerű többség kell a győzelemhez, s értelemszerűen több jelölt indulhat, azonban rendszerint a pártalkuk okozta visszalépések folyományaképp már csak az első kettő indul el ténylegesen.

⁴ Sajátos választási rendszer a prémiumos listás. Magyarországon az 1947. évi XXII. tc. (a kizárások és a jelölések diszkriminatív szabályozásán túlmenően) meghonosította a prémiumos rendszert. A szavazatok 60%-ának megszerzése a mandátumok 80%-ának, a 75% elnyerése pedig az összes (!) parlamenti hely megszerzését vonta maga után. A hányados 14 000-re, az országos lista kerete 60 főre emelkedett. Ekkor először a kerületi töredékszavazatokat is összeadták az elosztás során. Hasonló prémiumos rendszer ma is ismeretes. Például a paraguayi választási rendszerben a győztes párt eleve megkapja a mandátumok 2/3-át, a többi helyet arányosan osztják el. Koreában 244 képviselőt közvetlenül választanak, 38-at jelölhet a győztes párt, 37-et a többiek. Máltán a győztes négy prémiummandátumot kap. (A köztudatban egyébként gyakorta az él, hogy a hatályos magyar rendszerben a győztes párt megkapja a küszöb alattiak mandátumait.) A prémiumos listás rendszer atipikussága ellenére kategorikus. Ld. ezekről CSERVÁK Csaba: *A végrehajtó hatalom és a parlament választása*. Debrecen, Lícium-Art, 2016. 25–67.

más mellett az előző két fő elv.⁵ Ez utóbbi már magában hordozza az ordinális jelleget, míg az első kettő – főszabály szerint – kategorikusnak minősíthető.

2. A többségi rendszerek és az ‘ordinális jelleg’ lehetősége

Az abszolút többségi rendszereket a relatív többségi modell visszasságainak orvoslására alkották meg. (Ehelyütt csupán emlékeztetek a választási rendszerek típusairól írt fejezetre, az elveszett szavazatok és a ‘Condorcet-győztesség’ problémájára.) *Borda* elmélete szerint⁶ az objektivitás és igazságosság letéteményese az lenne, ha a választópolgárok a körzet valamennyi jelöltjét rangsorolnák, s az így kialakuló sorrend (a rangsorszámok összesítése alapján) határozná meg, ki lesz a képviselő. A sok jelölt miatt e parlamenti választásokon soha ki nem próbált megoldás kicsit nehézkesnek tűnhet, azonban igen erősen figyelembe veszi a sokadlagos preferenciákat, s előmozdítja az ‘igazságos’, kompromisszumot sarkalló képviselőt. Hasonló elvi alapon áll az Ausztráliában honos *alternatív szavazási rend*, melynél szintén rangsorolni kell a jelölteket.⁷ Ha az elsődleges preferenciák alapján nincs abszolút győztes, az így utolsó jelölt szavazólapjain lévő másodlagos preferenciákat hozzáadják a többiek szavazatszámához, aztán, ha kell, a harmadlagosakat is, s így tovább, amíg valaki el nem ér a voksok 50%-a fölötti eredményt.⁸ (Kicsit emlékeztet e módszer a szavazatátruházó rendszerekre, a legfőbb különbség talán, hogy itt nem lehet szó arányosságról, hisz csupán egyvalaki juthat mandátumhoz.)

Rá kell világitanunk: az alternatív szavazási modell elméletileg igazságosabb,⁹ mint az abszolút-többségi metódusok.¹⁰ Mégpedig azért, mert azoknál csupán az elsődleges

⁵ Dezső Márta: *Képviselő és választás a parlamenti jogban*. Budapest, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, 1998. 35.

⁶ Dezső (1998) i. m. 41.

⁷ Érdekes, hogy listás rendszerekben nem merült fel kellő súllyal a rangsorolás kérdése. Magam két esetben látnám a jelentőségét. Egyrészt a választók másodlagos preferenciája akkor jöhetne számításba, ha az elsődleges szavazatok alapján jelölt párt nem lépné át a küszöböt. Másrészt, ha valamelyik (főképp legnagyobb átlag szerinti) elosztási módszernél ugyanolyan értékkel rendelkezik két párt, akkor először az kaphatna mandátumot, amelynek másodlagos preferenciája előkelőbb.

⁸ Amennyiben senki nem szerezte meg az első preferenciák abszolút többségét, akkor a metódus úgy folytatódik, hogy az a jelölt, akinek a csomagjában a legkevesebb szavazólap van, kiesik, és a szavazólapjait a második preferenciák alapján ismét csomagokba rendezik, majd ezeket a csomagokat hozzáadják a versenyben maradt jelöltek szavazólapjaihoz. Ha még így sem jutott senki a szavazólapok abszolút többségének a birtokába, akkor megint a legkevesebb szavazólapmal rendelkező jelölt esik ki, és az ő szavazólap-csomagját osztják szét a rajtuk szereplő következő preferenciák szerint a megmaradt jelöltek közt. S ez a művelet a fenti módon folytatódik addig, amíg valakinél össze nem gyűlik a szavazólapok abszolút többsége.

⁹ Természetesen ehelyütt is tegyük hozzá: a választási rendszereknek az igazságosság mellett a hatékonyság szempontjait is figyelembe kell venniük, nevezetesen a kormányzóképeség biztosítását. A hatékonyságról más összefüggésben ld. CSEPORÁN Zsolt – KOC SIS Miklós: A jog hatékonyságának alkotmányjogi dimenziói: *Jogtudományi Közöny*, 70., :2015/11. i. m. 523–530.

¹⁰ A korábbi magyar rendszerben az első fordulóból a második körbe az első három helyezett, illetőleg a legalább 15%-ot elért jelölt jutott. Franciaországban az egyéni körzetekben, ha nincs az első fordulóban abszolút győztes, az első forduló első két helyezettje mindenképpen, és az esetlegesen még rajtuk kívül

preferenciáik alapján első két (vagy több) helyezettre eső másodlagos preferenciákat képes tekintetbe venni a második fordulóban. Ezzel szemben az egy fordulós alternatív rendnél az összes preferencia patikamérlegre tétetik, ráadásul nemcsak a másodlagos, hanem akár a harmadlagos vagy még távolabbi népszerűségi mutatók is. *Ki kell emelnünk, hogy az abszolút többségi rendszerben a másodlagos preferenciák – az alternatív modellhez képest – is nyilván kevésbé érvényesülnek, ugyanis a második fordulóban valószínűleg nem megy el mindenki szavazni, akinek az első számú jelöltje kiesett.*

(Ad absurdum a mi korábbinkhoz hasonló abszolút–egyszerű modellben a másodlagos-harmadlagos preferenciák szerint akár győztessé is váló, tehát kevésbé elutasított jelölt, talán az elsődleges voksok tekintetében 15% alatt lévén, be sem kerülne a második fordulóba!)

Gondoljunk bele: egy visszafogott, kevésbé élvonalban küzdő, de kevesebbek által utált képviselő az elsődleges preferenciák szerint lehet, hogy az abszolút többségi rendszerben nem is jutna a második fordulóba, másodlagos (vagy sokadlagos) preferenciái alapján viszont összességében a legnépszerűbb.¹¹ Ez az elgondolás azzal is összefüggésbe hozható: a kormány nem csak a saját szavazóinak kormánya, hanem az összes választópolgáré, tehát nem csak a minél nagyobb népszerűség, hanem a minél kisebb népszerűtlenség is releváns.

3. A blokkszavazás

Arra az evidenciának tűnő tényre is utalnunk kell, hogy főszabály szerint manapság egyéni körzetenként 1 mandátum szerezhető. (Szaknyelven: egy a körzeti magnitúdó.) A többségi rendszereknek ez semmiképp sem szükségszerű velejárójuk, például a klasszikus angol többségi rendszerben a kétmandátumos körzetek voltak jellemzőek, ekkor a jogosultak két egyéni jelöltre szavazhattak.¹² E századév közepén is előfordult egyes országokban (pl. Anglia, India, Kanada, USA) néhány (!) többmandátumos körzet, miközben a választókerületek nagy részének lakossága csupán egy képviselőt küldhetett a parlamentbe.¹³ Ez a megoldás – bár egyes fölfogások máshogy tartják – nem arányos, hanem többségi struktúrának tekinthető.

legalább 12,5%-ot szerzett személy kerül. (Ez a modell annival igazságosabb a korábbi miénknél, hogy az abszolút többségi rendszerbe csak akkor „zavar bele”, ha a harmadik – és esetleg még további – jelölt tényleg számottevő támogatottsággal rendelkezik, és nem csupán alkupozióit szerez a „nagyok” felé. Főszabály szerint abszolút-abszolút, kivételesen abszolút-egyszerű rendszer.)

¹¹ Hasonló matematikai dilemma: az abszolút modell a második körben is csak a másodlagos preferenciákat vizsgálja, míg lehetséges, hogy egy jelölt csak a harmadlagos vagy még hátrébbi rangsor miatt – tehát gyakorlatilag az ellenfelek általi elutasítottság hiánya okából – lehet az alternatív rendszerben képviselő.

¹² Mauritiuson 1967-ben tértek át a 40 egymandátumos relatív többségi rendszerről a 20 hárommandátumos relatív többségi modellre. (Később 10 pótlólagos arányosító mandátumot is bevezettek.) A Seyschelles-szigeteken 7 kétmandátumos és 1 egymandátumos körzetet alkalmaztak. Ld. CSERVÁK i. m. 49.

¹³ Arend LUPHART: *Választási rendszerek: típusok, formák, fejlődésvonalak*. In: FÁBIÁN–KOVÁCS (szerk., 1997) 65–67.

A magyar önkormányzati választásokon alkalmazott kislistás, új nevén egyéni listás rendszer (melyekhez képest csak fokozati különbség van a megszerezhető mandátumok számát tekintve) szintűgy.¹⁴ E blokkszavazásnak is nevezett modell lényege: a választónak annyi szavazata van, ahány mandátumot lehet szerezni a körzetben, a helyeket pedig relatív többségi sorrendben osztják ki. Ez – legalábbis az egyik dimenzióban – ordinális szavazást valósít meg.

A blokkszavazás 'alkategóriája', a *kumulatív* egyéni rendszer annyiban különbözik a kislistástól, hogy a választópolgár akár az összes szavazatát kumulálhatja egyetlen jelöltre. (A kumulatív listás rendszer, mint alább látni fogjuk, viszont ettől eltérő, hisz ott a mandátumok elosztása a listás szavazatarányok alapján történik, a kumulációnak legfeljebb az egyes listákon preferenciákat kapott jelöltek sorrendiségében van szerepe.) Ezt a modellt a szakirodalom félarányosnak sorolja be.¹⁵ Ez a modell lehetőséget ad a választópolgárnak, hogy többszörösen segítsen egy számára kimagaslóan szimpatikus jelöltet, ha van ilyen. De ha nincs annyira határozott elképzelése, akkor több személyt (pártot) is egyformán támogathat. Az összetett lehetőségek miatt ezen rendszer álláspontom szerint többdimenziósan ordinális.

4. Preferenciális listás rendszerek

A klasszikus felfogás szerint az arányos/listás rendszerekben a választópolgár a párt által állított lajstromra szavazhat, nincs beleszólási lehetősége a konkrét személyekbe. Valóban így van ez ma is?

A szavazati struktúra szempontja arra a kérdésre ad választ, hogy a választópolgárnak hány szavazatot kell leadnia és hogyan. Léteznek egy-, illetve többszavazatos rendszerek. Utóbbiakon belül megkülönböztethetjük a *preferenciális*, a *szavazatok kumulálására lehetőséget adó*, valamint a *szavazatok megosztását is ismerő modelleket*. Az elsónél a választópolgárnak lehetősége van a megadott pártlistán módosításokat végrehajtani, az általa kedvelt politikusokat valahogy megjelölni. A második esetén a szavazó egy jelöltnek – bejutását foganatosabban elősegítendő – további többletvoksokat adhat. A harmadik pedig a fenti lehetőségeket különböző listák jelöltjeire nézvést is megnyitja.

A preferenciás módszerek színeképe igen tarka a szavazók módosítási joga tekintetében. Ausztriában csupán 1, Olaszországban 4 preferált személy jelölhető meg. Svájcban és Luxemburgban a szavazatmegosztás is lehetséges oly módon, hogy minden választópolgárnak annyi voksolási lehetősége van, ahány mandátum kiosztható az adott körzetben, s ezekben eltérő pártok jelöltjeit is részeltetheti. Nyugat-Európa legtöbb országában mára már elfogadottá lett a választópolgároknak a listák összeállításába való beleszólási lehetősége, Belgiumban például csaknem 50%-os az ilyen szavazatok

¹⁴ Ld. erről még CSERVÁK i. m. 50.

¹⁵ FÁBIÁN György – KOVÁCS László Imre: *Voksok és mandátumok*. [Villányi úti könyvek] Budapest, 1998. 43.

hatásának aránya, szinte csak a német rendszer nem ismeri ezen intézményt, ott az egyéni körzetek pótolják a személyek közötti választást.¹⁶

A rendszerváltások után kijegecesedett kelet-közép-európai rendszerek némelyike is ismeri a rugalmas listák módszerét. Lengyelországban a választóknak a pártok területi listájáról egy nevet kell kiválasztaniok, s ez számít egyetemleg pártok közötti választásnak is.¹⁷ Hasonló ehhez a szlovén modell,¹⁸ melyben a választókörzeteket egyéni körzetekre osztják, s az egyéni jelöltek egyben a listák jelöltjei is, a választók pedig a képviselőre történő voksolással választanak pártot is.¹⁹ A mandátumokat a listák szavazataránya alapján osztják szét, s azok a jelöltek nyernek mandátumot, akik saját listájukon a legtöbb szavazatot kapták. Csehországban és Szlovákiában is alakíthatják a szavazók az előzetesen megadott sorrendet. Minden választópolgár megjelölhet 4 olyan személyt a listákon, akit különös tekintettel szeretne a parlamentbe juttatni. Preferenciás szavazatokkal akkor lehet mandátumhoz jutni, ha a körzetben a választóknak legalább 10%-a élt a preferálás lehetőségével, s az adott jelölt a pártjára leadott szavazatokhoz képest legalább 10%-nyi ilyen voksot megszerzett.²⁰ Ausztriában ugyanez a szabály,²¹ csak az egy mandátumhoz szükséges szavazatok fele vagy az adott pártra leadott voksok 1/6 része a preferenciális mandátumszerzés feltétele.

Finnországban a 'flexibilis lista' lehetővé teszi, hogy a sorrendet teljes egészében a választói akarat alakítsa ki, a szavazólapon csak ABC-sorrendben a jelöltek neve szerepel.

Az európai tapasztalatok azt jelzik, hogy általában ritkán változik a preferenciás szavazatok révén a pártok által előzetesen megadott sorrend, mégis elvi jelentőséggel bír, hogy tér nyílik az egyének közötti választásra is az arányos mandátumelosztás mellett. Így nem csupán a pártokon belüli 'másodlagos rekrutáció' dönt a képviselői helyekről. Eme modell, úgy vélem, megteremti az egyéni és listás rendszerek erényeinek elegyítésével az igazságos, mindkét irányból (arányosság és közvetlenség) elfogadható mandátumelosztást.²²

A preferálás lehetősége mindenképpen ordinális rendszert honosít meg. Amennyiben egyetlen párt jelöltjei között lehet sorrendet felállítani, akkor egydimenziósan ordinális a modell.

¹⁶ CSERVÁK i. m. 66.

¹⁷ DEZSŐ (1998) i. m. 187.

¹⁸ DEZSŐ (1998) i. m. 188.

¹⁹ Nézetem szerint eme modell, mivel adott párt különböző jelöltjei közötti választásra lehetőséget nem ad, nem is preferenciális arányos rendszer, hanem inkább a német perszonalizált PR-rendszerekkel eshet hasonló tekintet alá.

²⁰ DEZSŐ (1998) i. m. 186.

²¹ Ld. DEZSŐ Márta: *Bonyolult is, vitatott is – a magyar választási rendszer Európához mérve*. In: MOLDOVÁN Tamás (szerk.): *Szabadon választott*. Budapest, Idegenforgalmi Propaganda és Kiadó Vállalat, 1990. 9.

²² A mandátumelosztás módszereiről ld. még LJUPHART i. m. 69–71

5. Egyének közötti választáson alapuló (félarányos) rendszerek

A japánban és spanyol regionális választásokon korábban alkalmazott korlátozott szavazás (Limited Vote; a továbbiakban: LV) sajátlagos,²³ félarányosnak is vélelmezhető modellt jelent. E módszer lényege, hogy a szavazás *több* egyéni jelöltre történik, hasonlóan az ún. kislistás rendszerekhez, egy választópolgárnak viszont egy kerületben valamennyivel kevesebb szavazata van, mint ahány mandátumot a körzetben kiosztanak. (Pl. egy korábbi rendszerben Japánban egy körzetben 2 szavazat és 4-10 mandátum.) Hogy ez miért arányosabb, mint a többségiként besorolt kislistás szisztéma? Egy egyszerű levezetéssel belátható. Az utóbbi rendszerben, ha egy párt vagy csoport egyértelműen népszerűbb az adott körzetben, akkor általában minden támogatója minden szavazatlehetőségét ezen erőknél adja (a mai pártelvű viszonyok között ez valószínű). Így ezek a jelöltek (mondjuk 25%-nyi támogatottsággal) mind megelőzik a többiekét (mondjuk a 20%-os népszerűségűeket). Ezzel szemben az LV-rendszerben több mandátum kerül kiosztásra, mint ahány szavazatuk a legnépszerűbbeknek van, ezáltal a másik csoport jelöltjei, ha kevesebb szavazattal is, de képviseltetve lesznek. (Esetleg a kétszavazatos modellben az első kettő A-párti lesz, a második kettő B-párti. Általában ilyen rendszerben a pártok annyi jelöltet indítanak, ahány szavazati lehetőség van, máskülönben egymástól vennék el a voksokat.) Az SNTV-t (Single Non-Transferable Vote, a továbbiakban: SNTV; szintén korábbi rendszerben, Japánban) az LV egyik esetének is tartják, ahol egy választónak csupán egy szavazati joga van egy többmandátumos körzetben. *Mindazonáltal a két rendszert nem vonhatjuk egy tekintet alá, mert a többes szavazat, a szavazatmegosztás lehetősége miatt lényegi megkülönböztető ismérve egy rendszernek, klasszifikációs szempontként élesen elválaszthatóan az egyszavazatos rendszerektől.* Úgy is fogalmazhatnánk jelképesen, hogy az 1 és a 2 között jóval nagyobb a különbség, mint a 2 és a 3 tekintetében. (Japánban időközben a vegyes rendszerű választásra tértek át.)

Az SNTV igen kockázatos lehet a (főleg nagy) pártok számára, mivel támogatottságuk előzetes feltérképezésének igen alapos voltát előfeltételezi. Ha támogatottságukhoz képest kevesebb jelöltet indítanak, akkor jó néhány rájuk leadott voks mintegy feleslegesnek bizonyul, nem hasznosulva mandátumként. A túl sok jelölt esetén pedig a rájuk leadott szavazatok pedig talán nagyon szétszóródhatnak, kiolthatják egymás esélyeit, több jelöltjük tekintetében egy 'nevető harmadik' idegen győzelmét elősegítve; a pártot így a támogatottságánál kevesebb mandátumhoz juttatva.²⁴ Az LV egydimenzióan ordinális, az SNTV viszont kategorikus rendszer.

6. A szavazatátruházó rendszer

Az egyének közötti választás és az arányosság erőnyeit tömöríti a szavazatátruházó módszer, amely Írországból és Máltán használatos. E rendszert arányosnak tartják, viszont az egyének közötti sorrendet teljes egészében a választópolgárok alakítják ki.

²³ LJPHART i. m. 85.

²⁴ FÁBIÁN–KOVÁCS (1998) i. m. 44.

E modell egészen különleges, e kuriózuma miatt foglalkozunk vele igen részletesen. A talán legtípusosabban ordinális rendszer. A többmandátumos választókerületekben a választópolgárnak rangsorba állítva annyi jelöltre kell szavaznia, ahányan a körzetben mandátumot nyerhetnek.²⁵

A szavazás megtörténte után határozzák meg az elosztás alapjául szolgáló Droop-kvótát.²⁶ Ez úgy jön ki, hogy a választókerületben leadott összes érvényes szavazatot elosztják a megszerzhető mandátumok eggyel növelt számával, majd az így kapott hányadoshoz hozzáadnak egyet. Az a jelölt, akire a leadott elsődleges szavazatok összege eléri a Droop-formulát, megválasztottnak tekinthető.

Ha nem lehet ezen eljárás alapján az összes mandátumot kiosztani (ez a szavazatok megosztottsága miatt valószínű), újabb számítás következik. A már megválasztott képviselők szavazólapjait újra elosztják az azokon szereplő másodlagos preferenciák alapján, de csak egy arányszámmal megszorozva növelik meg a másodikként rangsorolt jelöltek szavazatszámát.

$$\text{Az arányszám} = \frac{\text{a megválasztott képviselő szavazatainak száma} - \text{Droop-kvóta}}{\text{a megválasztott képviselő szavazatainak száma}}$$

Akiknek e számmal megnövelt szavazatai elérik a kvótát, mandátumot szereznek.

1. Ha így sem tölthetnek be minden képviselői helyet a körzetben, törlik a legkevesebb elsődleges voksot kapott jelölt szavazatait, s annak szavazólapjait a másodlagos preferenciák alapján elosztják a még be nem jutottak között. Akik így elérik a Droop-kvótát, bejutnak a parlamentbe.
2. Ha még ezen művelet után sem talált gazdára az összes mandátum, a 2. és 3. pont szerint megválasztottak szavazólapjait a másodlagos és harmadlagos preferenciák alapján osztják újra az előbbi módszer szerint. Akiknek ezzel az eljárással jön ki a Droop-kvóta, mandátumhoz jutnak.
3. Ha esetleg még így is maradna kiosztatlan mandátum, az egész metódus folytatódik, amíg kell.

Az arányosság garanciája, hogy a sokadlagos preferenciák is figyelembe veendők. Bár egyéni választásról van szó, az egyének pártok jelöltjei, és a jelöltek általában tájékoztatják is a választókat, önmaguk után kinek a támogatását tartják kívánatosnak. (A pártoknak célszerű mérlegelni népszerűségüket, és egy körzetben annyi jelöltet

²⁵ RAE i. m. 61–62.

²⁶ Néhányan ezt keverik a Hagenbach–Bischoff-kvótával. A különbség egyrészt az, hogy utóbbinál a hányados egész részét vették figyelembe, és nem kerekítették fel, illetve adtak hozzá egyet, ha egész szám jött ki, mint Írországban. (Ez sok szavazatnál természetesen nagyon kis különbséget jelent a két kvóta között.) Másrészt a Hagenbach–Bischoff-formula nem csak kvótaként, hanem egész mandátumelosztó formulaként is ismeretes, mint a hazai rendszerben. Ilyenkor két mandátumelosztó szakasz létezik; a másodikban a még ki nem osztott mandátumokat legmagasabb átlag módszerrel rendelik az egyes pártokhoz. (Nálunk utóbbihoz hasonló a rendszer, de nem az egyszintű rendszer második elosztó köreként, hanem a kétszintű rendszer második szintjén alkalmazzák a D’Hondt-módszert. Tehát árnyalatnyi különbség itt is van.) A fogalmak elhatárolásáról ld. FÁBIÁN–KOVÁCS (1998) i. m. 37–38.

indítani, hogy ne rontsák túlzottan egymás esélyeit.) Írországból egyébként a körzeti magnitúdó 3.7, tehát az alacsonyabb preferenciákat ritkábban kell felhasználni. Az ilyen rendszerekben az alacsony magnitúdó azért is ajánlatos, mert ez kevesebb terhet ró a szavazókra.

‘Arányos-e a szavazatátruházó választási rendszer?’ – vethetjük fel a kérdést, annak ellenére, hogy a szakirodalom voltaképp egyöntetűen eme kategóriába sorolja. A válasz nem egyértelmű.²⁷

Az arányosság lényege, hogy a parlament összetétele minél inkább feleljen meg a választók összegzett akaratának. Ennek mérése azonban akkor lehetséges, ha egyértelműen meg lehet állapítani országosan összesítve a választók akaratát. Erre csak kategorikus szavazásnál van mód, hiszen ordinális voksolás esetében az elsődleges, másodlagos, harmadlagos preferenciák szerinti szavazatok egyelőnyegűnek tekintése problémás.

További probléma, hogy arányos választási rendszer esetében az arányosságnak egy párt vonatkozásában kell fönnállnia – a szavazatátruházó modellben maga a párt semminemű kompenzációt sem kap jelöltjei után. ‘Arányosításon’ azt szokták ennek kapcsán érteni, hogy a választópolgárok sokadlagos preferenciái is figyelembe vétetnek. Az arányosító tényező ekképp a szavazók magatartása lehet, ha egy bizonyos politikai erő által támogatott jelöltekre voksolnak. Amennyiben ez nem így történik, a párt a nem hasznosuló szavazatokért cserébe nem kap kárpótlást.

Azon jelölt, akinek viszonylag sok elsődleges szavazata van, de másod-, harmadlagos kevés, az nem jut mandátumhoz, és pártja sem nyer miatta kompenzációt. Akinek fordított a helyzete, és kevesen voksolnak rá első helyen, annál többen sokadikon, lehetséges, hogy ez neki kevés lesz az üdvösséghez. (Az ilyen jelöltek szavazólapjai legfőljebb mint a legkevesebb elsődleges szavazatot kapók lapjai hasznosulhatnak a párt számára a számítási metódus során.) A már korábbi számítási körben mandátumot nyert jelöltek másodlagos stb. preferenciái viszont nem hasznosulnak, e tekintetben nem érvényesül az arányosság. Tehát a sok elsődleges szavazatot kapó, ‘nagy’ jelölt nem érdemes másodlagos voksokban részletetni, hisz azok elvesznek! Ebben a modellben két jelölt 20-20%-os elsődleges és másodlagos szavazata nem egyenlő ugyanazok 40% és 0, illetve 0 és 40% szerinti leosztásával. (Utóbbi a hasznosabb, hisz a korábbi számítási kör az előkelőbb preferenciákat veszi számításba, a hátrábbiakat csak a későbbi menet, és lehet, hogy közben más párt jelöltje szerez mandátumot. Nem előnyös éppen ezért az sem, ha egy politikai táborban nincs kijegecesedett erőssorrend. Célszerű ezen rendszerben meghirdetni, legalábbis sugallni a párhíveknek, hogy milyen sorrendben szavazzanak a jelöltekre.)

Tehát nem egyszerűen arányos rendszerről van szó, hanem egészen sajátlagos, a választópolgárok sokadlagos preferenciáit is figyelembe vevő, összetett, súlyozott számítási módozatról. Ennek kapcsán érdemes rámutatni, hogy egy arányos rendszerben egy 10%-ot elérő jelöltet lehet, hogy 90% kifejezetten ellenez. Egy 4%-os – ezzel például a magyar küszöb szerint kieső – párt ezzel szemben lehet, hogy a választók 80%-ának valamennyire szimpatikus. Egyéni körzetben egy 45%-nyi támogatottsággal bíró jelölt

²⁷ Ld. RAÉ i. m. 63.

legyőzheti a 40%-ot maga mögött tudó személyt, holott lehet, hogy a maradék 15% inkább a másodikat preferálná.

Az is megemlítendő, hogy bár eddig általában pártjelöltekről beszéltünk, ezen modell tágas teret nyit a függetleneknek. A kisebb pártok támogatottjai vagy az 'egyéni indulók' ugyanis több másodlagos szavazatot kaphatnak, mint a jelentősebb csoportok második-harmadjai (főképp, ha van egyértelmű esélyes az adott táborban), és a kedvező sokadlagos preferenciák is jól jöhetnek.²⁸ Talán a rangsor hátsóbb részeibe az egyértelmű pártkötődéssel rendelkezők is előszeretettel sorolnak független jelölteket vagy kis párthoz tartozókat. Egyes – például a helyhez kötődő – jeles személyek több oldalról is begyűjthetnek jónéhány voksot.

A gondolatsor viszont fordítva is igaz – a nagy pártok jelöltjei közül az a fő esélyes, akit a kisebbekhez, illetve a pártokhoz egyáltalán nem kötődő választók inkább elfogadnak. Eme modellben érdemes a legnagyobb politikai táboroknak is függetlenként támogatni hozzájuk kötődő jelölteket, hisz ekként több másodlagos-harmadlagos voksot szerezhetnek, viszont – kompenzációs lista nem lévén – nem veszítenek semmit.

A szavazatátruházó modell a fönnerített elemzésből láthatóan más elemeket visz be a túlzottan is polarizálódó, a 'bináris kódra' épülő politikai rendszerbe. A másodlagos preferenciák, illetve a függetlenek kedvezőbb esélyei okából mintegy más törésvonalak mentén jelenítheti meg a társadalmat, így – meglátásom szerint – leginkább a második kamarák megválasztásának lehet remek eszköze.

A kormányzati rendszer szempontjából hozzátehető: a hagyományos többségi modellek célkitűzése, hogy a parlamenti többség megteremtése révén egy bizonyos erőnek kormányzati lehetőséget teremtsen. Az 51% által támogatott kormányt lehet, hogy 49% kifejezetten ellenzi és obstruálja működését. A többedleges preferenciákat mérő írómodell (és valamennyire az ausztrál) olyan legitimitációt teremt a győztes politikai erőnek, mely nem csupán a lehető legnagyobb támogatottságot, hanem a lehető legkisebb elutasítottságot is méri. Ez a kormányzat hatékonyságát egy konstruktívabb társadalmi hozzáállás révén erősíti.

7. A német personalizált PR-rendszer

Sokan a magyar választási rendszert a némethez tartják leginkább hasonlatosnak, már csak az alkotmányozásra gyakorolt német hatás miatt is. Ezért különösen érdemes részletesen görcső alá venni szabályait. A német rendszer azonban szigorú értelmezésben nem is vegyes, hanem ún. personalizált PR-rendszer. Arányos rendszer az eredmények ismeretében is, hiszen az aránytalanság 1% körüli. Arányos (listás) mivoltát az a tény is alátámasztja, hogy a mandátumok elosztása kizárólag a listás szavazatok alapján történik; a következő módon:

²⁸ Elsődleges voksból egy 9 mandátumos körzetben is több, mint 10%-ot kell szerezni az első számítási körben való bejutáshoz, ami nem kedvez a kicsiknek. Viszont ha sok másodlagos-harmadlagos preferenciával rendelkeznek olyan jelöltek szavazólapjain, akik nagy fölényrel jutottak be (így nagy a felesleg a számítási kvóta számlálójában), kedvező helyzetbe kerülhetnek. Ugyanez igaz, ha olyan jelöltek szavazólapjain vannak másodlagos szavazataik, akik a legkevesebb voksot kapták. Ekképp a kicsik egymást is támogathatják.

1. A jogosultak két szavazattal élhetnek: az egyéni képviselőre és tartományi listára voksolhatnak. A 299 egyéni körzetben *relatív* többséget elért jelöltek már mindenképp parlamenti hely letéteményeseivé emelkednek.
2. Összesen 598 tagú a parlament, következésképp ennyi mandátumot kell kiosztani. Ez a művelet – legalábbis a számarányok tekintetében – kirekesztőleg a pártlistás szavazatokat veszi alapul. Azon pártok, melyek nem szerzik meg országos összevetésben a voksok legalább 5%-át, vagy nem juttatnak be legalább 3 egyéni képviselőt, kiesnek, szavazataikat figyelmen kívül hagyják.
3. A pártok között az 598 képviselőiséget – a Hare–Niemeyer módszer vezérszalagján – először országos szinten osztják szét, majd az ekképp kiszámított mandátummennyiségekben – szintén a fönnérintett algoritmusra támaszkodva – a pártok *területi* listáit részeltetik.²⁹
4. Az adott tartományban a pártoknak járó mandátum-összmenyiségből levonják az ugyanazon erőik által megszerzett egyéni helyeket. A megmaradó mandátumok a területi lista alapján kerülnek kiosztásra.
5. Ha egy párt által elnyert mandátumok száma meghaladja a pártnak a 3. pont szerint járó mennyiséget (hisz az egyéni győztesek már mindenképp képviselők!), a párt a többletmandátumot (Überhangmandate) megtarthatja, ezért a többiek semminemű kompenzációban nem részesülnek, *s ezzel növekszik a parlament alaplétszáma*.³⁰ (Erre a korábbi évtizedekben ritkán került sor, az utóbbi esztendőben azonban megszorodott a többletmandátumok száma.³¹)

8. A rendszerváltás utáni magyar választási modell

Az előző magyar választási rendszer (1989–2010) minden megközelítés szerint a egyes rendszerek iskolapéldája: egyéni és listás úton egyidejűleg lehet mandátumot nyerni. Az országgyűlés létszáma eszerint 386 fő. A listás mandátumszerzésen belül is két szint különíthető el: területi (52 hely) és országos (58 hely). A képviselőiségért való harc tehát három fronton folytatódhatik, a választópolgárok azonban csak egyéni képviselőre és területi (azaz megyei vagy fővárosi) listára szavazhatnak. Az országos helyek betöltése – nemzetközi összehasonlításban igen sajátos megoldást képezve – a

²⁹ Max KAASE: Megszemélyesített arányos képviselő: A nyugatnémet választási rendszer 'modellje'. In: FÁBIÁN–KOVÁCS (szerk., 1997) i. m. 163–165.

³⁰ KAASE i. m. 162.

³¹ KAASE i. m. 165., ill. LIJPHART i. m. 81. 2013 februárjában a fenti normákat módosították. A módosítás alapján a többletmandátumok hatását kiegyenlítik, azaz ha egy párt többletmandátumhoz jut, a parlamentbe bejutott összes többi párt is kap egy-egy úgynevezett kiegyenlítő mandátumot. Ld. NÉMETH Márton: Választások Németországban: egy reform tanulságai. *Arsboni*, 2013. szeptember 23. <http://www.arsboni.hu/nemet.html>

A többletmandátum intézménye eddig a nagy pártok számára volt előnyös. A legutóbbi, 2013-as Bundestag-választáson például 24 többletmandátum keletkezett, és mindegyiket a konzervatív uniópártok szerezték meg. Ezt a hatást az új szabály kiküszöböli, a megoldás így a kisebb pártoknak kedvez. (A német alkotmánybíróság megsemmisítette a mandátumkiosztási szabályokat. A grémium döntésének indokolásában kiemelte, hogy a szabályok sértik a választójog egyenlőségének elvét és a pártok esélyegyenlőségét. Részben ezért került sor a változtatásra.)

területi és az egyéni töredékszavazatok alapján történik. Az országos lista tehát kapcsolatot teremt a két ‘ág’ között, ezzel kompenzációs vegyes rendszert alkotva, ellentétben az ún. ‘árok-rendszerrel’,³² melynél a többségi elv alapján szerzett mandátumokat nem veszik figyelembe a listás elosztásnál.

A korábbi magyar választási rendszer egy pontosan sehol másutt nem ismert módszert alkalmazott a megyei listás mandátumok elosztásánál.³³ Találhatóan úgy lehetne minősíteni az elemzett módszer, mint a ‘korlátozott legnagyobb maradék módszerét’, hisz a második kör voltaképp itt is a ‘maradék’ a mandátumelosztás talpköve, csakhogy ez a maradék minimálisan a kvóta kétharmada.³⁴

Az egyénire és listára való szavazás lehetősége miatt ezen rendszert ordinálisnak tekinthetjük.

9. Az új magyar választási rendszer

A választási rendszer kialakítását a ‘kétharmados alkotmányozó ciklusban’ fokozott figyelem övezte.³⁵ Az új választási modell (2014-től) szintén minden kétséget kizáróan a vegyes rendszerek közé sorolható be.³⁶ Mivel az egyéni kerületek eredményei után kompenzáció jár, így voltaképp kompenzációs vegyes rendszernek minősíthetjük.³⁷ A szavazati struktúra ama tekintetben nem változott, hogy a választópolgároknak két

³² Mirjana KASAPOVIC – Dieter NOHLEN: Választási rendszerek és rendszerváltás Kelet-Európában. In: FÁBIÁN–KOVÁCS (szerk., 1997) i. m. Az árokrendszerbe tartozik eszerint például az albán, a litván, a horvát és az orosz megoldás.

³³ A belga módszer hasonlít a miénkhez. (Az országos listán a D’Hondt-módszer szerinti elosztás valósult meg.) Eszerint a mandátumelosztás alapja az első körben a Hagenbach–Bischoff-kvóta. A mandátumelosztás második körében azonban az a párt is mandátumot nyerhet, amelyik rendelkezik a kvóta kétharmadnyi értékével. Ha így sem sikerült az összes hely elosztása, a megmaradó mandátumok felkerültek az országos listára, tehát a legnagyobb maradék módszere nem érvényesült, a magyar megoldás nem LR (legnagyobb maradék)-rendszer. Ebben a modellben tehát „már nem a támogatottság mértéke dönt, hanem az, hogy a mandátumot még nem szerzett párt szavazatszáma nagyobb-e, vagy a már mandátumhoz jutottak maradékvoksa” Ld. FÁBIÁN–KOVÁCS (1998) i. m. 90. A szerzőpáros kiemeli a maradék- és töredékvokos közötti különbséget. A maradékszavazat az elsődleges mandátumelosztás során fel nem használt szavazatok száma, töredékszavazat pedig a végső eljárásban a megyéből továbbvitt érték. Véleményem szerint a megállapítás kicsit félreérthető, hisz a legnagyobb maradék elve szerint sem az erőrend döntene, hanem szintén az, hogy a már mandátumot szerzett párt maradékszavazata, vagy a még nem bejutott párt szavazatszáma nagyobb-e.

³⁴ A hagyományos Hare-módszerek az egy mandátum elnyeréséhez szükséges szavazatszámot határozzák meg először, majd ez alapján osztják el a helyeket. A kvóta: a körzetben leadott érvényes szavazatok/a megszerezhető képviselői helyek száma. A pártok vokseinak számában ahányszor ez megvan, annyi mandátumot szereznek. Az LR–Hare rendszerekben (a legnagyobb maradék módszer) az összes mandátum gazdára talál, ha az első körben ez nem sikerül, akkor a pártok maradékszavazatainak sorrendje az elosztás alapja.

³⁵ Tímea DRINÓCZI: Constitutional Dialogue and Legislation on Parliamentary Election in Hungary – 2010–2014. *Osteuropa-Recht*, 60., 2014/4. 452–467.

³⁶ Ákos CSERNY – András TÉGLÁSI: Certain Elements of the Transformed Hungarian Electoral System in the Light of the Experience of the 2014 Elections. *Osteuropa Recht*, 2015/3. 338–339.

³⁷ Mivel azonban az egyéni győztesek után is jár kompenzáció (ld. korábban), így győztest erősítő hatását tekintve mintegy árok-rendszernek is titulálhatjuk.

szavazati lehetőségük van. Mandátumot azonban – szemben a korábbi hárommal – szintén két úton lehet szerezni: 106-ot egyéni körzetben relatív többségben és 93-at országos listán. Ez utóbbi alapja a kompenzáció mellett a konkrét listás szavazatokat is magában foglalja; a megyei lista így megszűnik. Az egyéni rész relatív többségivé alakult át.

E vázlatos áttekintés után nézzük át részletesebben a mandátumszerzés útjait a korábbi és az új magyar választási törvény szerint!³⁸

Az új törvény szerint az országos listáról megszerezhető mandátumokat a következő eljárás szerint kell kiosztani:

- a) a párt listás szavazatainak számához hozzá kell adni az adott párt töredékszavazatait (a továbbiakban: pártlistára jutó szavazatok száma),
- b) a pártlistákra jutó szavazatok számát össze kell adni
- c) az összes pártlistás szavazatot és a nemzetiségi listákra leadott szavazatokat össze kell adni (a továbbiakban: összes országos listás szavazatot),
- d) az összes országos listás szavazatot el kell osztani kilencvenhárommal, és az eredményt tovább kell osztani négygyel; az így kapott hányados egész része a kedvezményes kvóta,
- e) ha egy adott nemzetiségi listára jutó szavazatok száma nagyobb vagy egyenlő, mint a kedvezményes kvóta, az adott nemzetiségi lista kap egy kedvezményes mandátumot; egy nemzetiségi lista egy kedvezményes mandátumot kaphat; az országos listán megszerezhető mandátumok számát csökkenteni kell a kiosztott kedvezményes mandátumok számával.³⁹

³⁸ Ld. erről még SMUK Péter: Választójogunkról csak pontosan, szépen... *Közjogi Szemle*, 2014/3. 67–68.

³⁹ Az eddigiek után megmaradt mandátumokat a következő eljárás szerint osztják ki:

- 1 össze kell állítani egy táblázatot, amelynek első sorát a pártlistákra jutó szavazatok száma, illetve a nemzetiségi listákra leadott - a kedvezményes kvótával csökkentett - szavazatok száma (a továbbiakban: szavazatok) képezik; minden pártlista, illetve nemzetiségi lista szavazatai alatt képezünk egy számoszlopot, amelynek első száma az adott lista szavazatainak a fele, a következő szám a harmada, a negyede stb.,
2. a táblázat segítségével történik a mandátumok kiosztása: meg kell keresni a táblázatban előforduló legnagyobb számot; amelyik lista számoszlopában találjuk meg azt, az a lista kap egy mandátumot; ezt követően meg kell keresni a következő legnagyobb számot; amelyik lista oszlopában találjuk meg azt, az a lista kap egy mandátumot; ezt az eljárást folytatjuk, míg az összes mandátum kiosztásra nem kerül,
3. Ha a táblázatban több lista alatt egyenlő számok vannak, és ezzel a szavazatszámmal mandátumhoz jutnának, de a megszerezhető mandátumok száma kevesebb, mint az azonos szavazatot elért listák száma, akkor a lista sorszáma szerinti sorrendben kell kiosztani a mandátumokat.

Ez lényegében a D'Hondt-módszer szerinti elosztást teremti meg, hasonlóan a korábbi választási rendszer országos kompenzációs mandátumelosztásához.

Kompenzáció a töredékszavazatok alapján jár. Töredékszavazatnak minősül az egyéni választókerületben

- a) a mandátumot nem szerző jelöltre leadott szavazat, valamint
- b) a mandátumot szerző jelölt szavazataiból a második legtöbb szavazatot elérő jelölt eggyel növelt szavazatainak kivonása után fennmaradó szavazatszám.

Ez utóbbi rendelkezés kuriózuma az új választási rendszernek. Ebben a konkrét formában ugyanis gyakorlatilag példátlan, hogy az egyéni választókerületben a győztes is kapjon kompenzációt. Ennek is van

*Hangsúlyoznunk kell tehát, hogy nem a küszöb, hanem a kvóta egynegyedét kell elérniük a nemzetiségi listáknak!*⁴⁰ Ez pedig jóval alacsonyabb a küszöbnél. Ha egy listának akár a hagyományos elosztás szerint (az egynegyedes kedvezmény nélkül) járna is egy mandátum, semmi esélye parlamenti helyet szereznie, mert valószínűleg jóval az 5%-os küszöb alatt lenne. Már önmagában ezen korlát eltörlése számottevő kedvezmény volna. A konklúzó tehát: választási matematikai szempontból rendkívül megéri nemzetiségi listát állítani! Ehelyütt sokkal többet ér egy választói szavazat, mint a hagyományos listák tekintetében.

Az a lehetőség, hogy a választópolgár – adott feltételek mellett – mérlegelhet, hogy pártlistára vagy nemzetiségi listára voksol, fokozza a rendszer ordinális jellegét. A rendszer akkor lehetne igazán többdimenziósan ordinális, ha például az egyéni körzetek nem relatív többséggel dőlnének el, vagy pedig a lista tekintetében fennállna a preferálás lehetősége.

10. Összegzés

A kategorikussal szemben az ordinális rendszer árnyaltabban fejezi ki a választópolgárok akaratát. Különbséget tesz ‘kicsit támogat’ és ‘nagyon támogat’, ‘kicsit ellenez’ és ‘nagyon ellenez’ között. A választási rendszereket nem lehet az adott társadalomra szabni, de azt beláthatjuk: minél inkább ordinális egy választási rendszer, annál összetettebben tudja kifejezni a társadalom akaratát. (A kategorikus rendszer mellett nagyjából azok az érvek szólnak, mint – más aspektusból – a többségi modellek mellett. Nevezetesen, hogy hatékonyan elősegítik a kormányképes többség kialakítását. E szempontból kompromisszum a blokkszavazás lehet, mert ordinális, de többségi hatású.) Nemzetközi összevetésben a leginkább ordinális választási rendszernek az ír szavazatát ruházó modellt, illetőleg a kumulációs lehetőséget magában foglaló arányos (listás) megoldás tekinthető.

A korábbi magyar választási rendszer – a többszörös szavazás lehetősége miatt – ordinálisnak tekinthető. Ugyanígy a jelenlegi modell is. Az egydimenziósan ordinális rendszert többdimenziósan ordinálissá a preferenciás lista vagy az abszolút jellegű egyéni körzetek tehetnék.⁴¹

viszont létjoga. Ezen rendszer különbséget tesz „kicsit nyer” és „nagyon nyer” között. ha egy körzetben már szinte lefutott a verseny, a jelöltek akkor is érdekeltek, hogy kampányoljanak, tartsák a kapcsolatot a választópolgárokkal stb. Ld. CSERVÁK (2016) i. m. 78.

⁴⁰ FARKAS György Tamás: *Többség és kisebbség a hatalommegosztás rendszerében*, p. 2. **Hiányos a bibliográfia!**

⁴¹ Ilyen javaslattal élt az LMP T/3855. sz. törvényjavaslatában 2011-ben.